

VEREENIGING OOST EN WEST.

Balans per ultimo December 1906.

ACTIVA.

Effectenbezit.	
5 Obligatiën 3 pct. Ned. Werk. Schuld	
Nominaal / 5000 à 92½ pct. f 4625.—	
4 maanden rente " 50.—	
	f 4675.—
5 Obligatiën onzer leening	
Nominaal f 275.— à pari " 275.—	
229 Aandeelen N. V. Boeatan	
Nominaal f 11450.— pro memoria f 4.950.—	
Rijkspostspaarbank.	
Gedeponeerd op boekje No. 55724 " 800.—	
Exploitatierkening.	
Onderneming onder beheer van Mevr. ten Bosch " 5.000.—	
Diverse Debiteuren.	
Nog in te vorderen contributiën, geschat . . . . . f 535.—	
terug te ontvangen van aandeel Garantiefonds voor de Amsterd. Tentoonstelling . . . . . " 226.80	
	" 761.80
Kassa. Voor het saldo in kas . . . . . " 45.44½	
	f 11.557.24½
PASSIVA.	
Obligatieleening A ^o 1900 . . . . . f 5.000.—	
Reserve	
voor vermoedelijk af te schrijven verlies op de Exploitatierkening . . . . . " 1.593.60	
Diverse Crediteuren.	
Afd. 's-Gravenhage, te veel gestort / 8.50	
" Groningen, voor haar geind " 40.65	
	" 49.15
Kapitaalrekening	
voor het saldo . . . . . " 4.914.49½	
	f 11.557.24½

KOLONIALE PRAATJES.

De invloed der koloniën op de economische ontwikkeling van Nederland.

Na dan te hebben uitgemaakt, zooals wij in ons vorig nummer uiteenzetten, dat het bestuur van Nederland over de kolonie in Oost Indië deze in economisch opzicht weinig zou hebben gebaat, gaat de heer van Kol in een slot-hoofdstuk van zijn door ons genoemd eerste artikel in de *Indische Gids* na, welke voordeelen in bedoeld opzicht voor Nederland als gemeenschap in het koloniaal bezit waren weggelegd.

In dit hoofdstuk zien we den schrijver dan in een wellicht niet onverdienstelijk overzicht van de handelsgeschiedenis van Nederland de bekende ups and downs van den Nederlandschen handel den lezer voor oogen voeren tot het huidig oogenblik, waarop ons land naar verhouding van grootte en bevolking eene eerste plaats inneemt in de rij der handelslanden van den aardbol.

Voor al na 1870 toen de duitsche industrie haar hooge vlucht nam, is de nederlandsche handelsomzet enorm gestegen, in 35 jaren met niet minder dan 375 pct., terwijl het aantal inwoners slechts met 55 pct. aangroeide; deze reuzensprong is dus allerminst aan het bezit der koloniën te danken, merkt de schrijver terecht op. wien echter ter verklaring van dezen reuzensprong blijkbaar in de door hem benutte Jaarcijfers voor Nederland van 1905 de noot ontgaan is, waaruit blijkt dat onder de enorme cijfers tot een totaal bedrag van 4578 millioenen gulden van den Nederlandschen handelsomzet in 1905 begrepen zijn de voorraden van buiten entrepôt opgelegde vrij in te voeren goederen, die zonder in Nederland te zijn verwerkt weder werden uitgevoerd.)

Veel meer ontzaggelijk meer dan de koloniën had de gunstige ligging van Nederland en zijn historische ontwikkeling invloed op den handel, merkt de schrijver op.

Lang voordat Nederland koloniën bezat, gedurende den bourgondischen tijd was er reeds een groothandel ontstaan, een begin van wereldhandel steunende op de wereldnijverheid en waren de Staten van Holland »geheelic gefondeert op coopmanscippe« (1438), vernemen we wijders.

Het zou ons te ver voeren het geheele betoog op den voet te volgen, waarvan de quintessens daarop neerkomt, dat noch in den tijd der V.O.C. noch later, Nederlandsch Oost-Indië van overwegend belang voor den Nederlandschen handel is geweest.

Stippen wij, wat het heden betreft even de volgende gegevens aan, waarop dit oordeel is gegrond.

Te Rotterdam werden in 1905 schepen ingeklaard met een totalen inhoud van 21,453.000 ton, d. i. 30 maal meer dan den inhoud van alle schepen uit Oost-Indië in Nederland ingeklaard.

Van een totalen uitvoer in Nederland in 1905 ter waarde van 1993.8 millioen gulden, ging voor een waarde van 705 millioen naar Oost-Indië d. i. slechts 3.5 pct. van het geheel.

Van den totalen invoer in Nederland kwam voor een waarde van 399.6 millioen gulden of 15.5 pct. uit Oost-Indië. (Hier zij aangeteekend dat den heer van Kol blijkbaar de tegenstrijd ontgaan is tusschen de jaarcijfers voor Nederland en die voor de koloniën voor 1905, waar wat de laatste betreft, de geheele uitvoer van Nederlandsch Oost-Indië op slechts 309,103.428 gld. wordt gesteld, en de eerste den uitvoer uit Oost-Indië in Nederland of anders gezegd den uitvoer van daar alleen naar Nederland reeds op nagenoeg 400 millioenen gulden stellen). Ons dunkt dat het voor geen enkele natie onverschillig kan wezen of zij een zesde van haar geheelen invoer op het spel zet. Of zoude, waar wij ook in dit hoofdstuk tevergeefs naar de nieuwe gezichtspunten voor de *Indische Gids* uitzagen, wellicht dit bedoeld wezen, waar de schrijver, na te hebben verklaard dat van den invoer in Oost-Indië bijna zeven tiende uit andere landen komt en eveneens zeven tiende van den uitvoer niet naar nederlandsche doch naar vreemde havens gaat, tot de ontboezeming komt:

«Zouden deze cijfers wel zooveel ongunstiger worden wanneer een andere vlag in dien archipel werd geheschen?»

Een mooi gezichtspunt voorwaar, en wel waard om in ons belangrijkste koloniale periodiek te worden uiteengezet en bepleit op een oogenblik, nu onze koloniale politiek in nieuwe banen wordt geleid en het er op aankomt alle krachten in te spannen om het doel te bereiken, een doel, waarvoor ook eens de heer van Kol heeft gestreden, maar waarvoor hij thans terugdeinst, omdat, gelijk de heer Jonnart, gouverneur-generaal van Algiers, onlangs opmerkt: «les pessimistes ce sont généralement ceux qui ont peur des efforts.»

Wij zullen in een volgend nummer op het geheele artikel van den heer van Kol terugkomen, dat om de plaats waar het verscheen ons tevens noodzaakt met het volgend nummer te beginnen zijne manke vergelijkingen tusschen onze en vreemde koloniën in een aantal overzichten te weerleggen.

Hier kunnen we evenwel niet nalaten ons leedwezen te betuigen, dat de redactie van de *Indische Gids* zich harer verantwoordelijkheid zoo weinig bewust was, om aan een aan de koloniale idee zoo vijandig artikel eene plaats in te ruimen in hare kolommen. Was het dier redactie dan niet bekend, dat de schrijver behoort tot die lieden, waarvan de generaal Ligautey bij eene prijsuitdeeling aan de leerlingen van het lyceum te Oran in Algiers het bestaan ook in Frankrijk erkende, toen hij sprak van dit oogenblik, waarop «toute une école semble renier la grandeur et l'efficacité de l'effort colonial de France, et prétend que pour être plus forte contre les menaces de demain, il faut se replier sur elle-même et restreindre son effort,» tot die lieden, die steeds schermen met de woorden van eerlijkheid en rechtvaardigheid, maar voor wie die woorden ijdele klanken zijn, waar het geldt het oordeel te vellen over den arbeid der heden-dagsche maatschappij?

Het spijt ons, we hadden beter verwacht van de leiding van Nederlands eerste koloniale periodiek, op welks weg het toch zeker ligt mede te helpen opbouwen, niet om mede te helpen afbreken.

Pers-kroniek.

Eenigen tijd geleden verschenen in het *Vaderland* een drietal artikelen over den toestand op Atjeh, geschreven door den oud-minister van koloniën, den heer Cremer. Daarin werd o.m. de sluiting der havenplaatsen Idi, Banjeuën en Segli veroordeeld, waartegenover de heer Sol, oud-resident van Atjeh, in de *Nieuwe Courant* betoogde, dat deze sluiting in overeenstemming is met de z.g. scheepvaartregeling van Atjeh.

De heer Cremer, wederom op deze zaak terugkomend, betwist thans in het *Vaderland* de juistheid des heeren Sols bewering en staft zijn meening met verwijzingen naar officieele bescheiden aan de Koloniale Verslagen ontleend.

„Blijkens het Koloniaal Verslag van 1892, zegt de heer Cremer, overwoog de Indische Regeering een

maatregel, dwangmaatregel tegenover ons slecht gezinde Rijkjes, krachtens welken slechts enkele plaatsen in Atjeh voor den algemeenen handel zouden worden opengesteld, terwijl het verkeer tusschen deze en de overige kustplaatsen en tusschen deze laatste onderling, alleen met kustvaartuigen zou plaats hebben.

Die maatregel had ten doel, om met onzen invloed orde en veiligheid op de kust te verzekeren, de goedgezinde bevolking te steunen en haar handel en nijverheid gelegenheid te geven zich te ontwikkelen.

Op dit beginsel werd door de Indische Regeering de Koninklijke sanctie gevraagd en verkregen, en daarna werden kolonel Deykerhoff en de resident der Padangsche Bovenlanden, de heer Scherer, in commissie gesteld om een regeling te ontwerpen, die aan het genoemde doel zou beantwoorden.

Ten gevolge hiervan werd bij ordonnantie van 1892, Ind. Stbl. no. 203, de haven van Edi (nu Idi genoemd) opengesteld voor den algemeenen handel.

In 1893 volgde de openstelling ter Noord- en Westkust en Groot-Atjeh van — behalve Oleh-Leh — Telok Semawé en Poeloe Raja; in 1896 van Sabang; in 1897 van Ségli, Tenom, Panga en Melaboeh; in 1899 werd nog Tompat Toewan geopend, maar Tenom en Panga gesloten; in 1901 werd Bajan (nu Bajeuën) geopend.

Dat het beginsel der regeling medebracht, haar als dwangmaatregel toe te passen, blijkt telkens uit de verslagen; ik wijs o.a. op het Kol. Verslag van 1898 blz. 10, waar wij lezen, dat in Groot-Atjeh de scheepvaartregeling van geen invloed op den gang van zaken was, maar dat in de onderhoorigheden zij meermalen aan het bestuur de middelen in handen gaf „om de hoofden te dwingen tot het nakomen van op hen rustende verplichtingen of om onwilligen te straffen.” Soortgelijke mededeeling vinden wij in het verslag van 1900, blz. 24.

En wat lezen we omtrent Idi, de eerst geopende haven?

Reeds in 1893 wordt gemeld, dat daar een levendige handel gedreven werd, vooral met de Straits Settlements, welke nog belangrijk toenam na de inwerkingtreding van de scheepvaartregeling ter Oostkust; het volgende jaar, dat die haven en T. Semawé, behalve door de Paketvaart-Maatschappij, nog door vier handsstoomers geregeld bezocht werd; en in 1900, dat van de door onze ambtenaren geheven hasil — wegens in- en uitvoerrechten — te Idi alleen werd geheven meer dan de helft van de gansche heffing in Atjeh, n.l. D. 217.669, tegen een totaal bedrag van heffing in de zes toen opengestelde havens van D. 412.131.

En nu wordt plotseling in dit jaar die haven, die onder de bestaande regeling bijna vijftien jaar voor den algemeenen handel was opgehouden, en tot zekere welvaart gekomen, gesloten, niet als dwangmaatregel, niet als straf — want de laatste Kol. Verslagen spraken voortdurend van rust in Idi, — niet om „orde en veiligheid op de kust te verzekeren of de goedgezinde bevolking te steunen en haar handel en nijverheid gelegenheid te geven zich te ontwikkelen.”

Juist het tegendeel was het gevolg van den maatregel en daarom beweert ik, dat hij werd genomen in strijd met het beginsel, dat de Koninklijke goedkeuring had verworven. De vraag rijst: is op dezen afwijkenden maatregel ook de Koninklijke goedkeuring gevraagd en verkregen? Zoo niet, dan kan er m.i. niet spoedig genoeg op worden teruggekomen.

De slag is, voor zoover ik heb kunnen nagaan, geheel zonder waarschuwing gevallen. Wel werd bij de toelichting van de Indische begroting voor 1903 voorgesteld het eindpunt van den Atjeh-tramweg te verleggen van Idi naar de Langsarbaai, „de eenige goede, natuurlijke haven ter Noord- en Oostkust, doch die thans door ontoegankelijke moerassen van het binnenland is gescheiden,” terwijl de reede van Idi „gedurende de helft van het jaar nagenoeg onbruikbaar „altijd moeilijk en dikwijls gevaarlijk” wordt genoemd. De Langsarbaai wordt daar verder altijd toegankelijk genoemd voor de schepen der Paketvaart-Maatschappij; een geregeld verkeer onder Nederlandsche vlag is daar dus verzekerd „dat het nationaliseeren van den productenhandel in Atjeh in de hand zal werken ten bate van de pacificatie, die op de onderwerping volgen moet.” Maar, ofschoon in verband met dit voorstel werd medegedeeld, dat de voorgenomen verbeteringen van de haventoestanden in Idi zouden achterwege blijven, werd op sluiting van die haven slechts niet gedoeld.

Het hier omschreven voorstel werd zonder schriftelijke of mondelinge discussie aangenomen; de Nederlandsche Kamerleden kunnen van de plaatselijke omstandigheden niet zoozeer op de hoogte zijn om zulk een voorstel naar waarde te beoordeelen. De aandachtige lezer zal evenwel opgemerkt hebben hoe de toelichting strijdt met de vroegere Regeeringsmededeelingen. De levendige handel van 1893 klopt niet met de onbruikbaarheid der haven van tien jaar later. Onderzoekingen ter plaatse en bij Nederlandsche scheepvaarders hebben mij geleerd, dat de verbinding met de reede van Semarang meer verbroken is dan die te Idi. De geregelde verbinding van de Paketvaart-Maatschappij in de Langsarbaai verwacht, werd in 1893 als bestaande vermeld wat Idi betreft en is er tot Februari blijven bestaan; en de Langsarbaai is, en Idi was open voor de vreemde vlag, de nationale en de vreemde handel kunnen elkander bekampen zoowel in de eene als in de andere haven.

Het is zeker eerder te verwachten, dat in die door „ontoegeknelijke moerassen” omgeven Langsarhaven, waar, toen Idi gesloten werd, noch pakhuizen, noch aanlegsteiger, noch woonhuizen, noch handelsfirma's waren, zich aanvankelijk eerder agenten vestigen van Pinang-Chineez en dan nationale handelaars, en om dat oord der verschrikking en der tramlijn daarheen kunstmatig leven in te blazen, is het werk van vijftien jaren te Idi te niet gedaan.

Dat strookt niet met de bedoeling der scheepvaartregeling. En ware dit wel zoo, dan ware het te wenschen, dat zij zoo spoedig mogelijk verdween.

Ten slotte: de heer Sol meent, dat ik schreef onder Pinangschenvloed. Ik ben gewoon voor Nederlandsche en Nederlandsch-Indische belangen te spreken, te schrijven en... te handelen.

In het belang van Indië's welvaart zijn in den laatsten tijd, óók met geldelijken steun der Regeering, stoomvaartlijnen geopend op China, Japan, Bengalen, Birma. De bedoeling is voor de Indische producten de voordeeligste markten te zoeken, behoeften uit den vreemde zoo goedkoop mogelijk te betrekken. In ontwikkeling van den Inlander, in vrije beschikking over — en vrij verkeer voor — zijn product, worden hulpmiddelen gezien om hem moreel en economisch op hooger trap te brengen; die beginselen verlieze men ook in Atjeh niet uit het oog.

Het verzet houdt daar hardnekkiger stand dan in andere streken; de bevolking steunt het; niet — zoo als elders — schuilt het vooral bij de hoofden. Heeren-diensten, die de gedwee Javaan, zij het noode, draagt, wekken wrevel en tegenstand bij den Maleier, vooral bij den Atjeher; hij weet hoe op het Maleisch schier-eiland, van den aanvang af, alle openbare werken zijn tot stand gekomen in betaalden vrijen arbeid, zelfs in zeer schaars bevolkte streken. Een jaar langer oorlogvoeren zal meer geldelijke en vooral meer menschenoffers eischen dan wat in eenige jaren aan betaalde openbare werken zou worden besteed. Het fruiken verder van welvaart, zoo schrijft de heer Cremer ten slotte in het Vaderland, met moeite ontloken, in plaats van het aanwakken er van, in plaatsen als Idi, Bajouën, Segli, kan verzet gaande maken en aanwakken en ons meer schade berokkenen dan handelsrelaties met den overwal, die wij in de opengebleven havens toch niet kunnen weren. Onbillijkheid straft zichzelf.”

***

In het Nieuws v. d. Dag troffen wij een zeer waardeerende beschrijving aan van de tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid door de Afdeeling van Oost en West te Apeldoorn georganiseerd. Na gemeld te hebben dat de tentoonstelling boven verwachting goed geslaagd is en een korte opsomming van hetgeen geëxposeerd was, meldt het blad een en ander uit het résumé door mejuffrouw Tonnet samengesteld, dat wij hieronder laten volgen:

„Bijzonder mooi zijn de ikat-weefsels uit den Timor-archipel (eilanden Soemba-Roti, Kissar enz.). Deze doeken kenmerken zich door het merkwaardig ikat-procédé. Het ornament wordt op de schering geteekend en de lichte kleurvlakken worden voor het verven afgebonden, van daar de naam ikat, dat binden beteekent. Eerst wordt de donkere ondergrond ververfd en daarna het rood of bruin, vervolgens het geel. Men laat daarbij de eene kleur op de andere inwerken. Het geel maakt bijv. het rood tot steenrood. Het allerlaatste wordt het wit losgewonden. Sommige kleuren (blauw, groen) worden met de hand bijgeverfd. Als de ketting of schering geornamenteerd is, dan wordt de éénkleurige inslagdraad er door geweven. Daardoor worden de omtrekken der figuren zoo zacht en krijgt het geheel zoo'n harmonisch aanzien.

Het mooiste weefsel, een Soemba-doek, met vorstenpatroon, hangt rechts van het portret der Koningin. Aan de andere zijde hangt de mooiste gebatikte kain, eveneens met vorstenpatroon (parangroesag).

De Soemba-doek op de tentoonstelling is een inzending van den hoofdcursus, te Kampen, die trouwens, evenals het Koninklijk Militair Invalidenhuis „Bron-beek”, verscheidene fraaie stukken heeft ingezonden, o.a. zijden broeken en sarongs van Atjeh, antieke koperwerken, Balineesche houten beelden, wapens enz. Ook is er een prachtige zijden sarong van Palembang met dubbel ikat-werk. Hierbij zijn de inslag en de ketting elk afzonderlijk gekleurd. Ook het ikat-kleed van Borneo is buitengewoon mooi (inzending Boeatan).

Verder mooie weefsels uit de Bataklanden, Atjeh, Celebes, Bali en prachtige batiks van Java.

Een mooie collectie wapens uit verschillende deelen van den Archipel.

Opmerking verdienen een paardentoom van Makasser met antiek drijfwerk in zilver (zeer oud), een Atjehsche zijden zakdoek met sleutelring, kleeren van boomschors, leeren wajangpoppen, houten wajang-goleg, houtsnijwerk van Japara, vlechtwerk van de buitenbezittingen, koperwerk van Java, tin van Banka, filigraanwerk van Padang, lakwerk van Palembang en van West-Indië. Van het laatste is ook mooi mandenwerk aanwezig.

Het Koloniaal Museum zond proeven van verschillende technieken.”

***

Uit een Atjeh-brief van den bekwamen correspondent der Nieuwe Courant nemen wij hier en daar eenige gegevens over, die een ander inzicht geven

in den tegenwoordigen toestand in Atjeh dan men uit de losse mailberichten over Atjeh kan verkrijgen. Vooral van belang lijkt ons hetgeen hij schrijft over de a.s. sluiting van de havenplaats Segli; dit in verband met hetgeen de heer Cremer over deze zaak in het Vaderland opmerkt, n.l. dat deze sluiting zeer slechte gevolgen kan hebben.

Na een voor een de „rampen” nagegaan te hebben, die onze wapenen in den laatsten tijd op Atjeh troffen vervolgt hij:

„Voeg bij dit alles nog een helse anarchie in de afgelegen kampoengs, vooral ook een ter Noordkust toenemende wrok wegens de dwingelandsche tram-politiek; — een wrok, die nog belangrijk zal toenemen wanneer straks Segli zal gesloten worden voor in- en uitvoer, enkel om zoodoende een druk goederenvervoer voor de tram naar Oleh-Leh en Telok-Semawé te fabrieken, — dan heeft men een alleszins juist en weinig rooskleurig beeld van den toestand in het Pédirsche.

Soms heeft het er den schijn van, alsof de bevolking zich wil schikken, doch telkens komt het verzetvuur na een tijdje van stilte weer op.

De gouverneur verbloedt den aard van den actueelen toestand niet voor zichzelf of anderen. Dit blijkt genoeg uit zijn printah, waarbij den officieren op het hart gedrukt wordt, om in het vervolg beter rekening te houden met de omstandigheden in dit militaire commandement; en nimmer ongewapend uit te rukken.

Dit slaat natuurlijk op Groot-Atjeh en enkele zeer rustige deelen der onderhoorigheden. Want het zal wel bij geen enkel troepencommandant opkomen om elders ongewapend, of althans zonder zoo sterk mogelijk gewapende dekking, uit te rukken. Hier is dus de ruiterlijke erkenning van den hoogsten gezaghebber — wien men allerminst gebrek aan moed zal verwijten — hoe in Atjeh overal rekening dient gehouden te worden met groote gevaren. De haat tegen de militaire uniform treedt dan ook overal aan den dag. Er zijn zelfs officieren, die het niet geraden vinden, 's avonds in de Kota-Radjasche buitenwijken anders dan in burgerkleeding te loopen.

Hierin is misschien wel wat overdrijving, doch... wie weet hoe spoedig dit niet meer mag gezegd worden.”

Over de verschillende „oorzaken” welke tot de „rampen” leidden merkt hij nog op:

„Niet zoozeer de rampen, verscheidene hiervoor en zeer waarschijnlijk niet minder hierna zijn op zichzelf de doornen, die thans het Atjehbestuurspad zoo pijnlijk maken; maar de intense volkshaat, de wrok jegens de keumpenie, als olievlakken zich uitbreidend, waarvan de pijnlijke verrassingen de openbaringen zijn. Waar vroeger religieus fanatisme en plat roofwezen zeer scherp onderscheiden waren, zijn deze stroomingen reeds lang ineengevloeid; ja zoover is het gekomen dat een en ander niet meer buiten de eigenlijke bevolkingen omgaat. Er heeft een noodlottige amalgamatie plaats, die... tot een voor ons vreeselijk débacle kan leiden.

Dat opleven van den volkshaat hebben wij bereids anderhalf jaar geleden als waarschijnlijk voorgesteld wegens de toen voorgekomen ontijdige en hoogst onoordeelkundige fiscale maatregelen. Minister en parlement hebben gemeend er zich met subtiele onderscheidingen te kunnen afmaken, — aan de te heffen belastingen een anderen titel en meer uitbreiding gegeven. Maar het zal toch weinig betoog behoeven dat een gewoon Atjehsch brein zich met zulke speculaties niet inlaat.”

***

In het Volk schrijft zekere Laukeh „Delische schetsen”. Natuurlijk „schetsen”, bekeken door een sociaal-democratischen bril; in sociaal-democratischen stijl gehouden. „Kapitalisten” heeten natuurlijk „uitzuigers”; inlanders zijn „loonslaven”. Vervaarlijk trekt hij te velde tegen de „philantropie” door enkele oud-gasten uitgeoefend. Het is eigenlijk een schandaal indien een Cremer, een Jansens, Nienhuis iets van hun schatten, door „uitzuigen” verkregen”, afstaan voor liefdadige doeleinden in Indië. Dat is ongeveer den indruk dien men als niet-sociaal-democratisch lezer, van deze schetsen verkrijgt. Toch ligt er een kern van waarheid in het door Laukeh in het Volk beweerde n.l. dat in het algemeen in Nederland de mannen van fortuin niet gaarne over de brug komen voor de bevordering van nuttige Indische instellingen, hoewel velen hun geld aan Indië te danken hebben.

Typisch b. v. is hetgeen de schrijver der schetsen aan de „N. Soer. Crt.” ontleent.

„We zullen, zegt hij, eerst het woord laten aan de „N. Soer. Crt.”, die naar aanleiding van het overlijden van jhr. mr. C. J. den Tex, den bestuurder van tal van liefdadigheidsgenootschappen in Nederland schreef:

„Heeft men ooit gehoord dat jhr. mr. C. J. den Tex iets voor Indië heeft gedaan, ooit gehoord dat op het groote rijstland Kadanghauer van de familie Den Tex minder gunstige toestanden heerschten, dat daar de kleine man tevreden was? Zie, ook deze inlanders van Kadanghauer hebben kinderen die ziek zijn en gebrek lijden en wat is ooit gehoord van een tegemoetkoming door eigenaren aan den kleinen man, die een zeer hooge belasting in rijst, liefst ongebroken korrel, moet opbrengen.

Toch, wat zou de familie Den Tex in Nederland zijn geweest zonder het veld van Kadanghauer?

Vertrok niet de grootvader van moederszijde in het begin van de 19de eeuw naar Indië uit Amsterdam waar hij het nederig barbiervak had uitgeoefend?

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279.

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Import Indische Ingredienten voor de Rijsttafel.

Indische Tamarinde Vanille & Rose Siropen.

Limonade Abricotine-Bisquit Abricotine.

Krandjie, Selassie, Kadjang.

etc., etc.

Proefles gratis. Prospectus franco.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen

avertistische nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

TOKO BAHROE,

v. Kinsbergenstraat 126

Telefoon 4796.

DEN HAAG.

SPECIALAAL ADRES voor zeer fijne Samballans, Boembos, Indische Zuren, Corona, Nangoen, Papandajan thee. Trassie in rollen. Japansche Soya, merk Tokio Shoya en Japansche Shoya, merk t. c. k. Mangoe Chutney, zeer billijke prijzen. Tamarinde en Rozen Siroop.

Aanbevelend,

W. BARNAS-DIEMERS.

W. POPPINK,

Korte Poten 59.

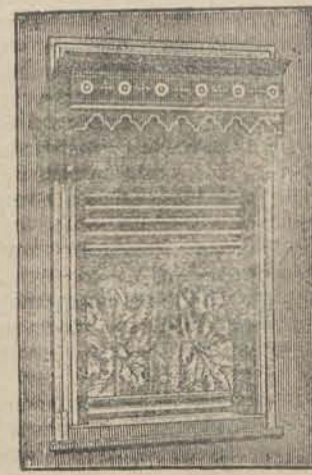
Prins Hendrikstraat 141-143

DEN HAAG. TEL. 4485.

SPECIALITEIT in het vervaardigen van

Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.

BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle soorten van REISARTIKELEN.

Heineken's

(Oudste)

Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

KETTINGSTRAAT 6

v.l. Drie Hoekjes 3,

Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

AMSTERDAM,

van der Helststraat 1

UTRECHT,

Potterstraat 20.

Hilversum, Arnhem, Nijmegen,

De oude heer Vriese trof het gelukkig. Hij kreeg op een of andere wijs Kandanghauer voor een prikke en legde den grondslag voor een fortuin van millioenen.

Zijn dochter trouwde met den heer mr. C. J. A. den Tex, zoon van professor Den Tex, zonder fortuin. Deze mr. C. J. A. den Tex was een flink man, door het fortuin van zijn vrouw en door eigen flinkheid van karakter werd hij burgemeester van Amsterdam en een erkend vriend van koning Willem III. Aan dezen dankte hij dan ook zijn adellijken titel, die erfelijk is. Een doodgewone geschiedenis van een opkomende familie. Maar is het niet ongewoon, dat de flinke algemeen om zijn weldadigheid geprezen zoon van deze ouders, te eenemale vergat wie hem in staat stelde zoo milddadig te zijn, van waar het fortuin kwam, dat hem en zijn broers en zusters in staat gesteld heeft in weelde te leven en hun kinderen een mooi fortuin na te laten.

Altijd en altijd is het Kandanghauer, vanwaar soms onderdrukte kreten kwamen van al te zware heffingen, van verwaarloozing van wegen, van besproeiingswerken, van onwettige heffingen."

En verder schrijft het blad:
„Leest eens de redevoeringen die aan het graf gehouden zijn. Geen woord over Indië, niemand die er aan dacht, er op zinspeelde zelfs. Men moet weten, dat het in Amsterdamse kringen nu juist niet chic genoemd wordt als het fortuin uit Indië afkomstig is en, toch is er bijna niet een rijke familie te vinden wier fortuin niet uit Indië stamt."

En wier fortuin, zoo merkt hij ten slotte op, niet verkregen is door uitbuiting van inlander of oosterling zouden wij er bij willen voegen.

Oost-Indische Berichten.

Oogstmislukking in Oost-Semarang. Zoals het Soer. H bld. onlangs meldde zijn in Oost-Semarang duizenden bouwsawah, met padi beplant, mislukt of de mislukking nabij.

Wie echter het rapport omtrent den stand der voedingsmiddelen op einde April naleest, krijgt daaruit heelemaal niet den indruk dat het zoo erg is, merkt dat blad op.

Wat zegt men van de volgende uiting van diplomatie? „Middelmatig was de oogst in de afdeelingen Demak en Grobogan even als in de afdeeling Pati, hier voorzoover het gewas niet door ziekte is aangetast, overigens ongunstig." Het is ons niet mogen gelukken den zin dezer woorden precies te snappen. Iemand, in lezen van assyrische teksten bedreven, deelt ons mede dat de rapporteur bedoelt: waar de oogst niet middelmatig is, daar is hij — niet de rapporteur, maar de oogst — „beroerd," om het eens banaal te zeggen. Dit geldt voor Demak en Grobogan. Hoe de opbrengst der rijstvelden in Pati geweest is, heeft onze helper, die anders de onmogelijkste teksten ontcijfert, niet kunnen uitvorsch.

Men heeft dus te erkennen, dat de regeering door sommigen van hare ambtenaren prachtig wordt voor-gelicht. Als zij eens een geleerde in dienst nam om oogstverslagen en dergelijke in het Nederlandsch over te brengen? stelt het Soerabajasche blad voor.

Onze militaire geneesheeren. Een militair dokter schreef aan het Bat. Nws bld:

„Op het korps van ongeveer vijftien officieren van gezondheid der tweede klasse, telde ik in de eerste vier maanden van dit jaar, bijna veertig over-

FEUILLETON.

DOOR LIEFDE GEWONNEN!

NAAR
NATALY VON ESCHSTRUTH.

(Vervolg).

„Water! — Water!"

En weder drinkt hij met volle teugen van het kostelijke nat, en als de brandende dorst gestild is, klinkt het schor: „Rijst!"

Zij glimlachte, gelukkig, brengt de zoete brij aan zijne lippen en voert hem tot hij verzadigd is. Daarna neemt zij een zachten spons en wast en bet zijne bloedende wonden aan den hals.

Hij verroert zich niet en heeft de oogen gesloten. Hij wil haar niet aanzien.

Hoe verkwikt die zachte zalf op die schrijnende wonden! Wat een weldadig gevoel, als zij met zachte hand zijn gezwollen ledematen wast en wrijft.

En der bewakers treedt nader en broemt: „Gij kunt hem wel te eten geven, en te drinken, maar waschen moogt gij hem niet!"

En met treurigen blik staakt Johanna haar Samaritaner werk.

„Morgen vroeg kom ik terug!" zegt ze tot Kwan-Scheng. „Dat is goddank de laatste dag."

Zij hoopt op een dankbaren blik, een erkentelijk woord. Tevergeefs! De Chinees sluit koppig de oogen en drukt de lippen vast op elkaar. Maar hij vloekt haar niet.

Zwijgend keert de liefdezuster zich om en gaat heen.

Den volgenden dag laaft en verkwikt zij echter weder den ongelukkige, wiens lijden nu op zijn hoogst

plaatsingen, die in Atjeh niet meegerekend."

Dat wil dus zeggen dat, als het zoo doorgaat, geen enkele jonge militaire dokter, pas beginnend en dus vooral voordeel doende met min of meer langdurige plaatsing in eenzelfde garnizoen, hoogstens zes maanden op een standplaats blijft."

Verdere commentaar overbodig.

Asyl van landswege voor behoeftige weesjes. In De Locomotief wordt er op gewezen, dat er in Indië behoefte bestaat aan inrichtingen, die zich ontfemen over minderjarige kinderen, wier ouders armoedig gestorven zijn en waarvan de aangewezen voogd, uit hoofde van een der acht redenen bij art. 377 van het B. W. genoemd, weigerachtig is de voogdijschap te aanvaarden. Ook al is aan de weeskamer de waarneming der voogdij opgedragen, dan nog!

Het blad zegt:

De Weeskamer is immers geen weeshuis, doch een administratiekantoor.

In Europa bestaan gestichten, alwaar vondelingen en verwaarloosde jonge kinderen, zonder ouders, onder dak kunnen gebracht worden, en al trachten in Indië de weeshuizen en enkele particuliere inrichtingen aan de arme schapen (die nog wel den leeftijd van 15 jaar niet mogen zijn gepasseerd) een onderkomen te verschaffen, toch is het aantal dat onverzorgd overblijft enorm groot.

In stede van de kleine som die jaarlijks op de begroting wordt uitgetrokken en die, over alle weeskamers in Indië verdeeld, voorzien moet in de verzorging van dergelijke stumperdjes, dringt de schrijver aan op het oprichten van asyls voor behoeftige weesjes op kosten van den lande.

De bepalingen op de voogdijschap nagaande, komt schrijver tot de conclusie dat men iemand, die pertinent een voogdijschap weigert, toch niets kan doen. Hij vraagt:

Hoe en krachtens welk rechtsmiddel zal men zulk een weigerachtigen voogd kunnen dwingen een voogdij aan te nemen of den door de wet gevorderden eed af te leggen, als hij persisteert dit eenvoudig te vertikken? Immers is nergens in de wet daarin voorzien.

Dan stelt de schrijver nog het geval, dat men den plicht der voogdij zou verzoeten door een den voogd toegewezen remuneratie, met dit gevolg, dat de voogdijschap om het geld zou worden aanvaard.

De schrijver eindigt:

Bestaat deze factor niet en is men conscientieus in de aanneming en uitvoering van eene opgedragen voogdij, dan kunnen wij zeer goed begrijpen, dat voogdijen dikwijls geweigerd worden, waarvan men vooruit weet, dat niets dan zorgen, onaangenaamheden en financieele opofferingen van zulk een aanneming het gevolg zijn, en dus: voor de zonder ouders, zonder voogd, en in behoeftige omstandigheden zich bevindende minderjarige kinderen, zouden wij de door ons besproken „asyls" noodig achten.

Pakan malam te Fort de Kock. Het feestprogramma der van 22—29 Juni a.s. te houden 2de Pakan malam te Fort de Kock, bevat voor de negen dagen, waarop deze jaarmarkt zal plaats hebben, verschillende feestelijkheden, als muziekconcoors, paardenraces, bloemencorso, voetbal- en tenniswedstrijden, toneelvoorstellingen, bals, enz.

En der na-avonden is gereserveerd voor een voordracht van den heer Albert Vogel.

Voorts zal er op 24 Juni een landbouwcongres

is! Half bewusteloos hangt hij in den ijzeren ring, en werktuigelijk slikt hij het levenwekkende water. Zijn oogen zijn als gebroken en toch spreekt er nog haat uit als hij met opflikkerend bewustzijn het vriendelijk gelaat der diacones gewaar wordt.

Toen de zon ter kimme was gedaald maakte men het halsijzer los, en daar Kwan-Scheng's gezwollen ledematen hem den dienst weigeren en zijne knieën knikken, stoot men onder luid gelach en gejubel den ongelukkige op zij, zoodat hij tegen den muur terecht komt en half bewusteloos in een vuile sloot rolt. Daar ligt hij en honden komen op hem af en besnuffelen den hulpeloze.

Zuster Johanna heeft dat mede aangezien. Tranen wellen op in hare oogen en haar keel wordt als dichtgesnoerd bij 't aanschouwen van zooveel wreedheid. Zij wacht een oogenblik totdat de nieuwsgierige menigte zich heeft verspreid, stapt dan op de sloot toe en richt den bewusteloze in haar armen op.

Weder geeft zij hem te drinken en te eten, wrijft hem de verstijfde ledematen en spreekt hem woorden van troost toe.

Kwan-Scheng staart haar somber aan en zegt spottend: „Doe maar geen moeite, want ik wordt toch geen Christen."

„Dat verlang ik niet van u!"

„Waarom anders zijt gij tot mij gekomen, tot mij, dien eigen bloedverwanten en vrienden van honger en ellende wilden doen omkomen?"

„Omdat ik medelijden had met uw smarten!" zeide zij eenvoudig.

Hij kijkt haar van terzijde aan. „Ik haat u, vreemde duivelin!" zegt hij heesch. „Ik wilde liever dat ik nu dood was!"

„Zeg dat niet! Gij zult leven en gelukkig zijn. En leun nu stevig op mijn arm en probeer of ge kunt

plaats hebben, gesplitst in twee afdeelingen, waar respectievelijk voordrachten in het Hollandsch en Maleisch zullen worden gehouden.

De Pakan malam zal ditmaal ook door eenige Groot-Atjehsche hoofden bezocht worden, zij zullen door ter zake kundigen op het tentoonstellingsterrein worden rondgeleid.

Buitendien zal voor deze gelegenheid de Minangkabau, orgaan van de Pakan malam te Fort de Kock verschijnen, een blaadje, dat een voolooper zal zijn van een grooter blad en dat in hoofdzaak beoogt de bevordering van landbouw, veeteelt, onderwijs, handel en nijverheid, speciaal ten nutte van den Maleier.

Voor bezoekers van Java laat de Koninklijke Paketvaart-Maatschappij een Pakan malam-boot" loopen, die 18 Juni van Batavia vertrekt.

Naar aanleiding van deze Pakan malam schrijft men uit Fort de Kock aan de Sum. Bode:

De heeren James, Meeter en Scheuer van Olehleh, die, gelijk bekend is, onze Pakan malam zullen bezoeken, hebben in opdracht, alle op die Pakan malam betrekking hebbende bijzonderheden na te gaan en daaromtrent verslag uit te brengen aan den gouverneur van Atjeh, met het oog op een te Kota Radja te houden Pakan malam in Maart 1908. Zeer zeker zullen die heeren bij het hoofd-comité hier de noodige inlichtingen ter zijke kunnen verkrijgen.

Misschien zal de Pakan malam het middel blijken tot pacificering van den weerbarstigen Atjeher! Als dat niet trekt.....

De werklieden van Redjang Lebong. Een jaar of vijf geleden werd heel wat stof opgejaagd door mededeelingen over de behandeling, lees: mishandeling van koelies op Lebong Donok, het etablissement van de mijnbouwmaatschappij Redjang Lebong, schrijft het Bat. Nieuwsblad. De regeering, noodgedwongen, stelde een onderzoek in en nog een; en als gevolg daarvan kon de minister, toen de zaak in de Staten-Generaal ter sprake kwam, verklaren, dat de noodige verbeteringen ingevoerd zouden worden. En sedert riep de regeering de gastvrijheid in van het hospitaal der maatschappij voor haar koelies als die, bij het exploratie-werk op reeds door andere onderzochte terreinen, ziek werden....

Men zou dus meenen, dat alles nu in orde is. Het schijnt nog verre van dien. Want iemand die enkele jaren op Lebong Donok gewerkt heeft en een maand geleden van de onderneming vertrok, deelt aan het N. v. d. D. onder meer mede: dat de woningen der europeesche geëmployeerden de slechtste zijn, die hij sedert een elfjarig verblijf in de Oost, deels doorgebracht in Celebes, Borneo, Papoea, de Maleische Staten en Sumatra, gezien heeft.

Er waren geen behoorlijke ziekenhuizen; alleen aan het gezonde klimaat was het te danken, dat er niet allerlei ziekten op het etablissement heerschten; de lucht had aan alle kanten, zelfs door den vloer, vrijen toegang en somtijds ook nog door het dak."

Dit geldt voor de woningen van Europeanen.

De verzorging der koelies was ook absoluut ontoereikend en de arme kerels waren meermalen verplicht een slaapplek onder de huizen te zoeken, of onder hun eigen begrensde rijk, de keukens van medelijdende employés, overal waar zij maar een plaatsje konden vinden.

Er was slechts één badkamer, die ongeveer door 6 koelies tegelijk kon gebruikt worden, maar latrines waren er in het geheel niet en somtijds moes-

lopen. Ik zal u dan meenemen naar 't zendelingenhuis en daar verplegen tot ge weer geheel gezond zijt!"

Hij richtte zich steunende op, leunde zwaar op haar schouder en trachtte wankelend een schrede te doen. Hoe mager en vleeschloos zijne gestalte ook lijken mag, toch schijnt hij de taaiheid en ijzeren kracht te bezitten, die den meesten koelies eigen is.

Kwan-Scheng komt wonderlijk vlug weer op z'n verhaal, en bij den hoek der eerstvolgende straat stoot hij zuster Johanna plotseling van zich af.

„Ik ga niet met u mee! Ik wil geen Christen worden!" valt hij uit, en waggelt verder, steunende tegen de huizen, zonder ook maar een enkel oogenblik naar haar om te zien.

Een diepe zucht ontsnapt de diacones. Haar hoofd zinkt op de borst en moe en mat keert zij naar haar post terug.

Neen, dankbaarheid kennen de Chineezen niet! Zuster Johanna heeft het nooit willen gelooven. Maar heden doet zij tot hare groote smart, zelf de treurige ervaring op. Neen zij kennen geen dankbaarheid.

Weken zijn verlopen. Allerlei verontrustende berichten omtrent een Boxeropstand die in den omtrek der stad zou zijn uitgebroken, waren tot de Christenen in het Zendelingenhuis doorgedrongen. Men geloofde niet aan gevaar, ofschoon de goedgezinde Chineezen de Europeesche geloofsgenooten aanrieten tijdig te vluchten.

Men verlaat zich op de toegezegde bescherming der Keizerin en blijft trouw en moedig op post.

Toen zuster Johanna van een ziekenbezoek huiswaarts keert, staat een vermomde gestalte tegen den muur van den tuin van het gesticht.

„Morgen zijn de Boxers hier en als de Christenen zich willen redden, moeten zij vluchten!" zegt een

ten de europeesche employés ook maar hun eigen latrine trachten te vinden.

Het voedsel, dat aan de koelies verstrekt werd, was verre van gezond; de rijst is goed, de gezouten visch kan men op een mijl afstand tegen den wind in speuren, en wat hun aan vleesch wordt verstrekt, is niet van beduiden; de gewone portie, was nog geen mondvul, vuil en slecht gekookt. De koelies klaagden altijd over onvoldoend voedsel.

Van groenten bleven zij om zoo te zeggen geheel koud.

Het is dus, als men dezen inzender gelooven mag, bij het oude gebleven. Er zijn schijnverbeteringen aangebracht, en daarmee neemt men genoegen.

De regeering zal nu, vermoedelijk, weer een onderzoek laten instellen, zij zal weder verbeteringen bevelen. Maar het ware toch wel zoo verstandig door een voortdurend toezicht verkeerdheden te voorkomen.

Wij meenen in het verslag der maatschappij gelezen te hebben van de bezoeken, door den resident en andere bestuursambtenaren aan Lebong Donok gebracht. Hebben zij dan niets van de misstanden opgemerkt? En zoo ja, waarom hoorde men er dan niets van?

Een maandelijksch overzicht. De Sum. Post heeft zoo nu en dan al eens iets ontleend aan het maandelijksch verslag van de stad Penang, dat geregeld in de pers wordt gepubliceerd.

Daarin wordt een overzicht gegeven van alles, wat er op gemeentelijk gebied in de bedoelde maand is geschied.

Zoo worden personalia in het bestuur meegedeeld, wordt gereleveerd, wat de „Commissioners" uitvoerden, een opgaaf gegeven van uitgaven en inkomsten, uitvoerig en in bijzonderheden.

In bijzonderheden ook leest men de geschiedenis van het departement van wagens en rickshaws en de straffen, aan de voerlieden opgelegd.

Het veterinaire departement deelt mee hoeveel dieren werden geslacht, hoeveel vervolgingen tegen dierenbeulen werden ingesteld, wat er ten gunste van de dieren is gedaan, enz.

De takken van dienst, electriche tram, electriche licht worden behandeld, de publieke werken in den breede beschouwd, zoodat ieder zich kan vergewissen welke straten werden geplaveid, welke riolen gelegd, waar nieuwe lantaarns kwamen, in 't kort, wat de ambtenaren uitvoerden. Ook de watervoorziening ligt in cijfers bloot.

Van zeer veel belang is ongetwijfeld de opgave van ziektegevallen, van sterfte en haar oorzaken, maatregelen, genomen in 't belang der gezondheid, van overtredingen van bestaande bepalingen, van onderzoekingen van water, van woningen, van straatreiniging.

De Sum. Post stelt de goede gewoonte om een dergelijk maandelijksch overzicht te publiceeren ten voorbeeld aan Medan, en wijst er op, dat al het bovenstaande aantoonde wat er gebeurt met de plaats, waarin men leeft; dat het de gevaren toont waaraan men blootstaat, maar ook den strijd, die er tegen wordt gevoerd. Dat het laat zien, hoe gezorgd wordt voor alles, wat een plaats bewoonbaar maakt, wat een plaats vooruit kan brengen.

Waarom zouden wij niet de vergelijking uitbreiden en eens nagaan of er voor alle steden in Indië niet hetzelfde verwijt geldt, dat de Sum. Post tot Me-

barsche stem.

Johanna glimlacht. „De keizerlijke troepen beschermen ons!" zegt zij vriendelijk, „en Tfu-Li ried ons aan te blijven. Ik dank u voor uwe vriendelijke waarschuwing!"

Zij gaat het huis in en de gestalte van den Chinees verdwijnt in de struiken.

Des nachts vliegt een steen, waaraan een briefje is bevestigd, door een der vensters van de slaapzaal.

„Vlucht dadelijk! Tfu-Li is een verrader! De Boxers zullen u dooden!"

Men beraadslaagt, maar meent vast en zeker aan de betrouwbaarheid van den vice-koning te kunnen gelooven.

De volgende dag echter brengt de bevestiging van het bericht dat een troep Boxers op de stad aantrekken.

Zuster Johanna verpleegt een doodelijk zieke Chinese Christin en snelt door de nauwe vuile straten naar hare beschermeling.

Zij bemerkte niet, hoe een groote, magere Chineesch haar als een schaduw volgt, zij hoort slechts scheldende, krenkende woorden, die men haar op straat toeroept, en haalt verruimd adem als zij eindelijk de hut der arme vrouw heeft bereikt.

Slechts enkele oogeblikken toeft zij aan het bed der kraamvrouw, toen de heer des huizes in de grootste opgewondenheid binnentreedt.

„De Boxers zijn in de stad, het Zendelinghuis en de kerk zullen worden verwoest, alle Christenen en Europeanen vermoord. Ga gauw naar uw huis, vreemde vrouw, dat wordt gebarricadeerd en de regeeringstroepen zullen u wel te hulp komen."

Zuster Johanna staat bewegingloos met bleke trilende lippen. Werktuigelijk grijpt zij naar haar kap, die zij vanwege de hitte heeft afgezet. De vrouw van den Chinees grijpt haar hand. „Laat haar hier

dan richt, waar zij uitroept:

Daarvan in Medan allemaal niets.

Hier leven we in onwetendheid omtrent wat er aan onze publieke wegen wordt gedaan, wat er voor de gezondheidstoestand wordt verricht. Wij kunnen er geen slag naar slaan hoevele van onze mede-inwoners elke maand sterven, welke ziekten heerschen en waarvoor wij ons hebben te hoeden. We kunnen slechts vermoeden en behooren ons tevreden te stellen met enkele verspreide feiten, die tot onze kennis komen van niet-ambtelijke zijde."

Deze opmerkingen slaan op alle steden in Indië.

Overal dezelfde onwetendheid ten opzichte van den algemeenen gezondheidstoestand in de verschillende steden, van de verrichte of te verrichten werkzaamheden van B. O. W.

Nergens officieele berichten over zaken, de steden betreffende, terwijl men wel zorgvuldig op de hoogte wordt gehouden van den stand der voedingsmiddelen, der ziekten en sterftcijfers op de buitenbezittingen, welke belangrijke mededeelingen, na duchtig snoeien, onder den naam „Korte Verslagen" nog geheele kolommen vullen in de Indische bladen.

Zou het niet wenschelijk zijn voor alle steden in Indië — of althans voor die, welke in het bezit zijn van een gemeenteraad — het publiceeren van dergelijke maandelijksche „municipal progress report" verplichtend te stellen, opdat de inwoners eenige zekerheid krijgen over den algemeenen stand van zaken in hunne woonplaats?

Iets over koppensnellen. Volgens het Nieuws v. d. Dag v. N.-I. kreeg de Ost as. Lloyd van pastoor Nollen de volgende interessante mededeelingen over het koppensnellen der Papoea's op Nieuw-Guinea bij de Engelsch-Nederlandsche grens:

„Niettegenstaande de resident er zware straffen op heeft gesteld en ik aan de lieden dagelijks ernstige vermaningen geef, kunnen zij deze afschuwelijke gewoonte toch niet laten varen.

Wanneer de oost-moesson aanbreekt, trekken zij er steeds weer op uit. Onlangs wisten zij wederom te ontsnappen aan de waakzaamheid van den resident door bijeen te komen in het verafgelegen dorp Sarisa; dit ligt zeer nabij de grens van het Engelsche grondgebied, alwaar de inboorlingen hunne sneltochten houden.

De bewoners der dorpen Keibuse, dat aan de Blauwe Rivier ligt, Borem, Kamisan en Sarise namen aan den laatsten tocht deel.

Om zoo min mogelijk achterdocht te wekken, vertrokken iederen dag slechts een paar booten met mannen naar Sarisa.

Toen ik toevallig die dorpen bezocht, vond ik er slechts kinderen en grijsaards; de mannen werkten op de plantages, heette het.

Een kleine jongen uit Jubar vertelde mij echter, dat de mannen een sneltocht waren gaan ondernemen.

De resident, wien ik hiervan inlichtte, liet ze door eene sterke patrouille nazetten, en deed al hunne ongeveer vijftien meter lange booten vernielen. Voor straf werden hun drie koppen en eenige zwijnen ontnomen.

Te Keibuse vond de resident nog twintig pas ge-roosterde menschenhoofden. Ook hier werden alle booten onbruikbaar gemaakt.

Een man uit Keibuse legde zijn pijl aan op een soldaat. Deze voorkwam het schot door hem een kogel door het hoofd te jagen.

De tolk en een jongen uit Keibuse vertelden mij,

blijven, man! smeekt ze. „Verberg haar hier in huis. Buiten valt zij vast en zeker in handen der moordenaars en zij heeft mij toch het leven gered!" De Chinees schudt somber het hoofd. „Neen!" zegt hij met fonkelenden blik. „Ze moet weg. Meent ge dat ik lust heb om met u allen een langzamen dood te sterven, wanneer zij die vreemde duivelin hier vinden. Zij was goed voor jou en het kind en daarom lever ik haar niet uit aan de Boxers, maar hier in huis duld ik haar niet!" Hij pakt het sidderende meisje bij den arm en zet haar de deur uit.

Zuster Johanna omvat krampachtig met lijkelek gelaat het kruis op haar borst, fluistert een innig, hartgrondig gebed en gaat den kleinen, schaduwrijken tuin in.

Plotseling wordt zij van achteren door twee stevige armen beetgepakt en naar de achterdeur gesleept. Zij voelt hoe men haar een doek over 't hoofd werpt, en inwikkelt. Zij wil schreeuwen, maar ze kan niet, haar adem stekt en half bewusteloos valt ze neer. Daarop neemt men haar op, legt haar op een kar en voert gaat het in snellen draf. Als zij de oogen weer open doet, bevindt zij zich in een donkere, kelderachtige ruimte. Vóór haar staat een man, die den doek van haar bevend lichaam losmaakt.

„Hier drink!" zegt hij. „Kom tot u zelf. Gij zijt in veiligheid!"

Zij kijkt den spreker aan, strijkt zich met de hand langs het voorhoofd, en mompelt: „Kwan-Scheng?!"

Hij knikt somber. „Hier liggen Chinese vrouwenkleeders en daar staat eten en drinken. Verkleed u en eet. Blijf hier in den kelder en vertoon u niet in 't daglicht — het geldt u leven." Hij keert zich om, slaat de ijzeren deur achter zich dicht en grendelt die. Johanna is alleen. Met een angstkreet valt de diacones op de knieën en wringt de handen in 't gebed. Rondom heerscht diepe stilte. Na verloop van een

waarom de inboorlingen feitelijk gaan koppensnellen. Volgens hun bijgeloof moeten zij aan hunne kinderen namen van gesnelde vijanden geven.

Wanneer hun iemand in handen valt, slaan zij hem eerst armen en beenen kapot, daarna vragen zij naar zijn naam en zoodra het slachtoffer dien genoemd heeft, snijden zij hem met een uiterst scherp stukje bamboe het hoofd af, de tong en de hersens worden eruit genomen en daarna wordt de schedel in den rook gehangen. Een der kinderen krijgt nu den naam van den gedooide.

De jongen uit Keibuse, die mij verteld had, dat de mannen uit zijn dorp op een sneltocht uit waren, moest hier leelijk voor boeten.

Men was er achter gekomen dat hij er met mij over gesproken had. Zijn vader plaatste hem in een kring van kinderen en schoot hem een „girgira" (pijl met twee punten) in het been. De eene punt brak af en bleef in het been zitten.

Later kwam hij bij mij om zich te laten verbinden. Ik bracht hem naar den dokter, die de wond open-sneed en de punt, die er ongeveer een decimeter diep inzaf, er uit haalde.

Het is geen gemakkelijk werk zulke wilden tot het Christendom te bekeeren," aldus eindigt de zending zijn brief.

Victor, de schrijver van de Brieven van Java, meldde aan de Deli Courant:

De gemoederen zijn weder tot bedaren gekomen, de rust is hersteld.

De races van vóór 14 dagen hebben eenige afwisseling gebracht in onze nogal saaie samenleving en sommigen eene hoog-noodige emotie gegeven. Winnen of verliezen — immers, daarom gaat het uitsluitend! — dat komt er minder op aan, mits er maar spanning zij en het bloed wat sneller in de aderen jaagt.

Thans slaapt Batavia weer; den slaap van een weldoervoede jonkvrouw, die niet al te best tegen de hitte kan.

Soerabaja heeft tenminste op het oogenblik nog zijn zaak-Vader, waarover te babbelen en te schrijven valt. Wij hebben niets!

De zaak-Vader, ja, dat is een raar geval wat je er zoo van leest. Ik geloof dat ik er vroeger in een mijner correspondenties reeds terloops melding van maakte, toen de chineesche kassier der firma van Nierop er van-tusschen was gestreken met idem zoo-veel. Het gefokte tekort liep ver in de duizenden en tien-duizenden. Hoeveel het precies bedroeg kon niet zoo onmiddellijk worden geconstateerd, en wel wegens..... de „bijzondere inrichting van de boekhouding."

Aan glossen hierop heeft het destijds niet ontbroken en ook menschen wendden zich persoonlijk tot de firma met verzoek om inlichtingen volgens welke „methode" daar dan wel de boekhouding werd gevoerd.

Al aanstonds viel — het spreekt vanzelf — verdenking op den boekhouder Vader. Bewijzen echter ontbraken, weshalve het onmogelijk was, den man in hechtenis te nemen. Een nauwkeurig napluizen bracht echter aan het licht, dat er op groote schaal vervalschingen waren gepleegd, en thans, vele maanden na het gebeurde met den chineeschen kassier, heeft men eindelijk aanleiding gevonden om ook Vader te arresteren; dat kassier en boekhouder de knoeierijen in gemeen overleg hebben gepleegd, schijnt

of twee dagen staat Kwan-Scheng weer vóór haar.

„Ze zijn allen dood! — levend verbrand of ont-
hoofd!" zegt hij kalm.

„Mijne broeders en zusters?" vraagt zij angstig.

Hij knikt. „De vreemde duivels. Kerken en 't Zendelinghuis zijn verwoest. En nu rooven en plunderen zij in de stad."

Zij hief de gevouwen handen tot hem op en vroeg: „En waar ben ik, Kwan-Scheng?"

Hij lachte woest. „In een dievenhol! In den grafkelder van den tempel, die bij eene aardbeving is ingestort. Hier zoekt niemand u."

„En gij hebt mij gered, Kwan-Scheng?"

Hij kruiste de armen over de borst. „Dat deed ik! Waarom? Al hadt gij mij tot keizer van China gemaakt, de hemel voor mij naar de aarde gehaald, en al mijn dooden van hun kwelgeesten bevrijd — dan zou ik u gisteren toch met de Boxers in stukken hebben gehakt. Maar gij hebt mij water gegeven, toen ik in den halsring hing, gij hebt mij te drinken gegeven en die weldaad was groeter dan mijn haat tegen de vreemdelingen. Zie, ik heb in den Zonnetempel de gelofte afgelegd, dat ik 't u zou vergelden, in weerwil van mijn haat jegens u en de uwen. Nu moogt gij hier in den kelder blijven, tot de Boxers zijn afgetrokken. Ik breng u eten en drinken!"

Huiverend verberg Johanna het gelaat in de handen: „En wat dan! Ik ben hier nu geheel verlaten."

„Wanneer de straten weer veilig zijn, breng ik u naar de kust, waar nog meer blanke duivels huizen."

„Zult gij dat werkelijk doen, Kwan-Scheng?" snikt zij en wil dankbaar zijn hand vatten.

Hij stoot haar ruw terug. „Ik doe het niet uit erbarmen, maar alleen omdat ik het heb gezworen. Ik zou u kunnen vertrappen als een worm, maar denk er toch aan dat gij mij in die ure van doodsangst en lijden een dronk waters hebt gegeven!"

(Wordt vervolgd.)

vast te staan.

Het bijzondere in dit geval is, dat Vader in de laatste maanden niet meer door de justitie werd lastig gevallen, zoodat bij hem het vermoeden gewekt werd, dat hij van de zaak af was. Het is echter eenigszins anders uitgevallen.

Te Soerabaja dan gaan publiek en pers met grote monden aan deze „cause célèbre” te gast. Wij alhier zoeken tevergeefs naar zoiets.

Misschien dat de a.s. komst der chineesche oorlogsschepen eenige afwisseling en vertier brengt. Vooral de hemelsche gemeente zal niet in gebreke blijven, kranig voor den dag te komen. Echter, het is nogal zonderling, dat bij het marine-departement alhier nog niets van het eventueel bezoek bekend is, terwijl voorts eenige maleische bladen de kwestie spottend behandelen.

Komen ze of komen ze niet? En zijn het heusche oorlogsschepen? Ziedaar de vragen waarmede men zich bezig houdt.

Ook op „politiek gebied” is de laatste 2 weken weinig van belang voorgevallen. In de couranten is de Chineezen-kwestie niet van de lucht en terecht, want als ooit een aangelegenheid ernstig de aandacht verdient, dan is het deze wel.

In navolging van het te Semarang gegeven voorbeeld heeft de Indische Bond — zeer zeker, het „lichaam”, de „organisatie” leeft nog — voor morgen een openbare bijeenkomst belegd, waar besprekingen zullen worden gevoerd ten opzichte van het aan de Indische ingezetenen te verleenen kiesrecht voor de gemeenteraden. Ook te Buitenzorg zal een dergelijke vergadering worden belegd, ik ben inderdaad nieuwsgierig naar de resultaten. Stormachtig zal 't er evenwel niet toegaan, dunkt me. De regering knijpt voor het onderhavige geval een oogje dicht; als de kindertjes maar zoet zijn.

Over vergaderingen gesproken, onze vroedschap komt a.s. Woensdag, na twee maanden vakantie te hebben genomen, weder bijeen. Dit staat in verband met het optreden van den nieuwen assistent-resident, den heer Ketjen, die zich er eerst „in” moet werken. Hierdoor wordt weder eens voor de zooveelste maal op de duidelijkste wijze gedemonstreerd, hoe noodzakelijk het is, dat onze gemeenteraden een afzonderlijke voorzitter krijgen, die zich speciaal aan gemeentebelangen wijdt. Want er zijn steeds zaken genoeg, die een spoedige afdoening eischen.

West-Indische Berichten.

Suriname. Het Voorloopig Verslag van de Koloniale Staten op de ontwerp-veroordenening betreffende wijziging van de bepalingen omtrent de heffing van invoerrecht op eenige artikelen is verschenen. Daarin wordt de meening uitgesproken dat er niet moet worden gedacht aan verhooging der rechten op aardappelen, boter, naaimachines, gereedschappen voor den land- en tuinbouw, muilezels, bouwmaterialen, terwijl het nut van het heffen van rechten op asphalt, harpuit en houtskool niet wordt ingezien.

Daarentegen worden andere verhoogingen voorgesteld als op gedistilleerd, bier, wijn, azijnzuur en buskruit, waardoor met den te verhoogen accijns op gedistilleerd in het geheel een meerdere bate van 157700 tot 167700 gulden voor de koloniale kas van deze wijziging wordt verwacht.

Naar het blijkt, zijn de Koloniale Staten dus toch ook de meening toegedaan, dat de bevolking deze nieuwe belasting met name wat de genotmiddelen betreft wel kan dragen.

Het pestgevaar schijnt bezworen. Onze West schreef:

„Daar zich sinds 17 Juni geen nieuwe gevallen van pest op Trinidad hebben voorgedaan, zal de quarantaine voor pest worden opgeheven. Zij blijft echter bestaan voor gele koorts, die op Trinidad nog heerschende is.”

Heelemaal gerust is men dus te Paramaribo nog niet, vooral niet, nu gemeld wordt, dat de gele koorts zich reeds in Demerara heeft vertoond. In elk geval, zal dit er zeker toe bijdragen, dat men nu de hand blijft houden aan de zoo noodige reinheid der erven, ook voor gele koorts een belangrijke factor om het gevaar van uitbreiding bij voorkomende gevallen te verminderen.

Met den reinigingsdienst schijnt het echter niet best te vlotten. De erven, die in een toestand van ontzettende verwaarloozing verkeerden, worden met bekwamen spoed opgeruimd door de bewoners uit heilige pestvrees. Maar het vuil hoopt zich nu in de straten op vóór de erven, daar de beschikbare middelen ontoereikend zijn voor den spoedigen afvoer van al het vuil. Wel werden behalve de zes gewone vuilniskarren nog acht hulpkarretjes in dienst gesteld, maar men is — wordt men dan nimmer wijs? — weer zoo slim geweest om aan de particuliere hulpkrachten een vast daggeld, ad 2 gulden vijftig nog wel voor de karrelieden en 75 centen voor hunne helpers, toe te kennen, in plaats van b.v. voor elke, behoorlijk met vuil opgeladen en aangebrachte kar een zeker bedrag toe te staan. Waar het „liever lui dan moe” in Suriname zulk een groote rol speelt, kon men toch op zijn vingers narekenen, dat bij een verzeerd vast daggeld een minimum aan arbeid wordt verricht.

De te Paramaribo in een zeer acuut stadium verkeerende krantenepidemie doet de Nieuwe Sur. Cour. bij het intreden van den zestienden jaargang

de verzuchting slaken, dat de surinaamsche bladen gedoemd zijn lijdenswegen te bewandelen. Met een klein aantal abonné's wecht men een zwaren strijd om het bestaan; het valt moeilijk rond te komen, laat staan wat te verdienen.

Wanneer men nu nog verneemt dat de bladen het gemiddeld met een driehonderd abonné's moeten stellen, is het zeker dat geen dagbladeigenaar het daar in zijn hoofd zal halen om een Lawa-exploratie op eigen houtje te ondernemen, laat staan als zoo'n Gordon Bennett en anderen expedities naar Afrika of Noordpool uit te rusten. Wij gelooven echter met Onze West dat de toestand voor heel wat verbetering vatbaar zou zijn, wanneer men niet met een zeker getal elkaar nog het luttel hoopje lezers bewistte. De moeilijkheid zit 'm maar, niet voor ons maar voor de betrokkenen, in de vraag: wie er zal moeten wijken.

Alle bladen toch te Paramaribo kunnen om den steun, die zij van het publiek erlangen, meenen in een bepaalde behoefte te voorzien, waar bovendien elk blaadje, hoe klein en onbeduidend ook overigens, er een bepaald kringetje uit de zoo verdeelde kleine surinaamsche maatschappij kan geacht worden te vertegenwoordigen.

Er bestaat tot nu toe weinig kans dat deze maatschappij zich in den door velen gewenschten zin uitbreidt, namelijk met elementen uit nederlandsch gebied.

Per stoomschip Prins Frederik Hendrik keerden 139 mannen, 42 vrouwen en 19 kinderen naar Java terug. „Wanneer de Javanen doorgaan met in zulken grooten getale naar de dessa weder te keeren, dan schieten we op het gebied van het bevolkingsvraagstuk met de Javaansche immigratie weinig op,” schreef Onze West.

In de perskroniek in het vorig nummer van dit blad werd uit een artikel in de Nieuwe Courant een pleit aangehaald voor eene kolonisatie-proef op Nieuw Guinea van bestuurswege in te zetten door eene soort gouvernement-onderneming. Zoude, waar b.v. uitbreiding der rijstcultuur alleszins gewenscht is en voor de wel eens in overweging genomen hevea-cultuur in deze kolonie, b.v. in Britsch Borneo, aan javaansche arbeidskrachten de voorkeur wordt gegeven boven de daar anders nagenoeg onontbeerlijke chineezen, niet in deze richting eene oplossing kunnen gevonden worden voor het vraagstuk eener duurzame vestiging in de kolonie van een groot aantal Javanen? Wanneer dan maar, waarop overigens voor Suriname wel eenige kans schijnt te bestaan, zoo'n proef niet wordt ter hand genomen bij wijze van oeuvre de charité ter wille van een of ander aan 'n lucratief baantje te helpen vriendje.

De bacove-tram schijnt kans te hebben er door het particulier initiatief te zullen komen.

In een te Paramaribo gehouden vergadering van aandeelhouders in de Cultuuronderneming Katwijk is besloten, dat deze in de voorwaarden treden zal door de Maatschappij Ibsen Moeller & Co. aan de plantages gesteld voor den aanleg van een spoorweg Spieringshoek—Peperpot ten behoeve van het bacoven-transpport. Nu deze Maatschappij voor haar doel Katwijk heeft gewonnen, is zij zeker een flinke schrede verder gekomen, merkte Onze West op, die onlangs o.a. ter wille van den aanleg van bestuurswege van de hier bedoelde tramlijn doodkalmpjes adviseerde tot staking van den aanleg der lijn naar de goudvelden.

Sedert eenigen tijd worden door zekeren heer Wardle met succes op verschillende punten in de kolonie beringen naar drinkwater verricht. Beringen nu te Paramaribo bij de Drambrandersgracht, tusschen de Saramacca- en de Zwartenhovenburgstraat hebben tot het resultaat geleid, dat op een diepte van 304 engelsche voeten helder water in ruime hoeveelheid gevonden is, dat bij analyse in het militair hospitaal evenwel 0.645 gram keukenzout per liter bleek te bevatten. Naar de Suriname vernam werd dit zoutgehalte nog te hoog geacht door de autoriteiten en zou een gehalte van hoogstens 0.50 gram per liter toegestaan kunnen worden. Daarentegen vernam het blad verder, dat de heer Wardle zich beklaagde, dat hem oorspronkelijk was medegedeeld, dat volstaan zou kunnen worden met een gehalte, dat beneden 0.75 gram per liter bleef. Wat is hiervan aan? vroeg de Suriname, en wij hopen, dat het antwoord hierop aan de goede trouw der betrokken autoriteiten niet moge schaden.

Van Vreemde Koloniën.

In Oeganda. Majoor Powel Cotton, een engelsch officier, die onlangs Afrika en toen ook den Congo bereisde, heeft van dien tocht voor de African Society te Londen een relaas gedaan, waarbij hij verklaarde, dat hem in den Congo-staat geen enkel geval van mishandeling van inboorlingen voor oogen was gekomen. Daarentegen zeide hij pijnlijk getroffen te zijn geweest, toen hij bij zijne reis door Britsch Oeganda eens langs den weg een grijsaard in stervenden toestand aantrof, die daar aan zijn lot was overgelaten. De man had zijne belasting niet betaald en was toen gedwongen om zijn schuld in arbeid voor het bestuur af te doen, doch ingedeeld bij een arbeidersploeg had hij, door lange tochten uitgeput, den troep niet meer kunnen volgen en had men hem eenvoudig langs den weg laten liggen, zonder zich verder om hem te bekommeren.

Gedwongen arbeid voor een belastingschuld in een

engelsche kolonie, en dat terwijl men in Engeland hemel en aarde beweegt om de in den Congo-staat als eenige belasting bestaande arbeids-prestatie tegen vergoeding als onmenschaarlijk afgeschafte te krijgen?

Och ja, maar wanneer twee hetzelfde doen is het immers nog niet hetzelfde?

De Poll Tax Ordinance voor Oeganda van 1905 bepaalt dat ieder volwassene man twee roepijen 's jaars heeft te betalen in geld, maar bij gebreke daarvan volgens art. 3 dier ordonnantie eene maand lang arbeid presteeren moet. In tegenstelling zelfs met den Congo-staat wordt deze arbeid den man in het geheel niet vergoed.

In Britsch Oost Afrika is de belasting op 3 roepijen 's jaars gesteld en moet deze hetzij in geld, hetzij in natura, hetzij in arbeidsprestatie worden aangezuiverd volgens de Africa Hut Tax Ordinance van 1903, welke ordonnantie zelfs niet eens eene limiet stelt voor deze gedwongen prestatien.

In engelsche bezittingen legt men dus de inboorlingen een hoofdgeld op, dat ze niet kunnen betalen en dientengevolge in arbeidsprestatien zonder eenige vergoeding moeten aanzuiveren; in den Congo-staat bestaat de belasting in arbeidsprestatien tegen vergoeding — waar schuilt de immoraliteit? Wij laten het antwoord aan het oordeel onzer lezers over.

De engelsche onderminister van koloniën Churchill gaat nu naar Oost-Afrika en Oeganda, waarschijnlijk met het oog op vorenstaande quaestie, en we zouden ons niet verwonderen wanneer bij zijn terugkeer er weer iets op gevonden is om het engelsche geweten te sussen en den Congo-reformers zelfs nog stof te leveren om de engelsche humaniteit te bezingen.

Duitsch Zuidwest Afrika. De opstand heet thans onderdrukt, maar het bestuur heeft zich genoodzaakt gezien bij wijze van waarschuwing bekend te maken, dat het slechts binnen eene bepaalde zône kan instaan voor de veiligheid van lijf en goed. Deze zône strekt zich uit binnen een rayon van 100 kilometers langs de drie spoorlijnen, Otavi-, Windhoek- en Koeboeblijn, en langs den weg, die Windhoek over Keetmanshoop met Ramansdrift verbindt, binnen welken rayon thans reeds kolonisten zijn gevestigd. Personen, die zich buiten dien rayon willen vestigen, wordt er op gewezen, dat de risico geheel voor hunne rekening komt en het bestuur hun slechts hulp en bijstand zal kunnen verleenen, voorzoverre daardoor de veiligheid der kolonisten in de aangewezen zône niet in gevaar wordt gebracht.

Mijn-gokken. De catastrophe, die onlangs over Batavia losbrak door het termijn-gedobbel heeft weerklank gevonden te Penang, waar tengevolge van de daling der aandelen in verschillende tin-mijnen heel wat ongelukken zijn teweeggebracht door een zelfde gedobbel. De Pinang Gazette schreef dat betrekkelijk vele jongelieden te Penang niet in staat zouden wezen hunne verplichtingen tegenover de makelaars na te komen. In één, aan het blad bekend geval, had een firma een groot bedrag betaald om een zijner europeesche employés te redden, maar een veel-belovende carrière was toch daarbij vernietigd. In een ander geval hadden makelaars een jongen man met een salaris van slechts 200 dollars 's maands toegestaan duizenden dollars te verspelen — de jongeling was zoo gelukkig dat men zijn accoord van 8 percent aannam. In een derde geval was een schikking getroffen, waardoor de ongelukkige speler nog tot zijn 86e jaar voor zijn jeugdige dwaasheid zou hebben te betalen. En zoo meer.

„Het is treurig”, schreef het blad, „en tenzij de termijnhandel gewijzigd wordt of afgeschafte, moet deze in voorkomende gevallen tot groote ongelukken en zelfmisdad leiden, die op de geheele europeesche gemeenschap zou drukken. Het beste middel ware bij de wetgeving te bepalen dat makelaars diergelijke schulden niet op jeugdige assistenten zouden kunnen verhalen. De goeden onder de makelaars laten zich niet met zulken handel in tenzij tegenover werkelijk verantwoordelijke lieden, en zij verlangen er evenzeer al naar, dat de bestaande misbruiken worden opgeheven.”

Ware het niet wel zoo verstandig, om in landen, waar toch tengevolge van leven, omgeving enzovoort de speelzucht zooveel vat op den mensch heeft, bij de europeesche wetgevingen en desnoods bij de meest draconische in de leer te gaan?

Fransch Guyana. De toestand in de goudvelden van Fransch Guyana blijkt nog altijd veel te wenschen te laten. De gouverneur Picanon, die nu al weer na nauwelijks één jaar aan het hoofd van het bestuur der kolonie te hebben gestaan heengaat om plaats te maken voor den luitenant-gouverneur van Cochinchina, Rodier, dien men te Saigon bovendien noode ziet vertrekken, had aangedrongen op uitbreiding der politiemacht in Fransch Guyana. Deze uitbreiding werd organiek toegestaan, maar men houdt zich nu al weer na slechts weinige maanden niet meer aan de organisatie, zoodat het den concessionarissen in de goudvelden weder bang te moede wordt met het oog op het ongebonden zoodje avonturiers in die streken. De heer Chaumier, president der maatschappij Placer Enfin deelt aan de Dépêche Coloniale den inhoud mede van een proces-verbaal van twee gendarmes, Tatin en Gourland, over het voorgevallene op den 8en Juni ll. op en bij het placer Enfin Central. Uit dit stuk blijkt dat een op honderden geschatte

bende avonturiers daar in de buurt huist. Op genoemde datum treffen de beide gendarmes een uit 29 man bestaanden, met sabels en geweren gewapenden troep op gemeld plaser aan, die een dreigende houding tegenover de directie en daarna ook tegen de gendarmes aannam. Aan den last om heen te gaan werd evenwel ten slotte toch voldaan, doch onder bedreiging dat men naar Cayenne zou gaan, waar er wel overheidspersonen en advocaten te vinden waren om hun recht te verschaffen en de gendarmes terug te roepen. Op den terugweg naar hun post moesten de gendarmes, langs de wijkplaats der bende komende, zich met den revolver in de hand een weg banen door eene woedende menigte, meer dan driehonderd sterk, die het thans nog bij woorden liet, maar wier „dood aan de gendarmerie”, weinig goeds spelde.

Zoals onze lezers kunnen weten vinden de marauders steun bij invloedrijke geïnteresseerden te Cayenne, die als een zeker syndicaat elders, dat men niet genoeg op de vingers ziet of te glad is om zich te laten vangen, het door de marauders of goud-dieven gestolen goud helen. Hoezeer deze ongere elementen te Cayenne den baas spelen blijkt uit een der laatste bestuurshandelingen van gouverneur Picanon, die den gemeenteraad aldaar heeft ontbonden wegens: slecht financieel beheer, onnodige vermeerdering van de uitgaven voor het personeel, onregelmatigheden bij de verkiezingen, het aanzetten der ingezetenen tot wanordelijkheden, heftige aanvallen op de vertegenwoordigers van het centraal gezag, enzovoort. Eene uit hooge ambtenaren bestaende commissie is belast met het beheer der gemeentezaken en het nazien van de kiezerslijst voor de in September te houden verkiezingen voor den nieuwen Doema van Cayenne.

Rijstbouw in Birmah. Birmah is een der voornaamste in de rij der landen, die zich op den rijst-uitvoer toelagen. Met het oog op het belang der rijstcultuur ook voor onze koloniën achten wij het niet ondienstig aan de gegevens betreffende Birmah op dit gebied het een en ander te ontleenen.

De rijst neemt onder de uitvoerartikelen van Birmah zulk eene voornamste plaats dat vier vijfde der waarde van den geheelen uitvoer voor rekening van dat voedingsmiddel komt.

De provinciën Tenasserim, Arakan en Pegoe, die te zamen Britsch Birmah uitmaken, bevatten een bebouwd oppervlak, dat 4.346.121 acres beslaat, waarvan 3.662.308 acres of nagenoeg zes zevende met rijst beplant zijn, waarvan gemiddeld 32 manden van 50 engelsche ponden per acre worden geoogst.

De landrente wordt geschat op gemiddeld één twaalfde van de rijstproductie. Daar de verkoopprijs gemiddeld 70 roepjen per 100 manden bedraagt, volgt daaruit dat één acre den landbouwer gemiddeld 22 roepjen oplevert, waarvan dan rechtstreeks 2 roepjen aan landrente moet worden opgebracht.

Men rekent op een gemiddelden oogst van 2.615.930 tonnen ongepelde, gelijk staande met 1.935.788 tonnen gepelde rijst per acre.

De rijst wordt door huizen te Ranggoon opgekocht, maar er is zulk een concurrentie op de markt en men neemt daarbij om de werkelijke prijzen voor het publiek verborgen te houden zijn toevlucht tot zooveel akals, dat het der Kamer van Koophandel te Ranggoon niet dan met de grootste moeite gelukt periodieke bulletins uit te kunnen geven.

De grootste hoeveelheid van de voor den uitvoer bestemde rijst gaat naar Engeland, waarop de verzendingen naar het Kanaal en Malta voor orders volgen, en wijders Zuid-Amerika. Voor de andere landen van Europa buiten Engeland heeft rechtstreeksche verzending weinig plaats, doch geschiedt de distributie hoofdzakelijk te Port Said en voor Malta.

Er zijn in Birmah ongeveer 36000 hand- en 47 stoomrijstpelmolens, waarbij ijzeren schijven, voorzien van amarij, algemeen in gebruik genomen zijn ter vervanging van de molensteenen, terwijl bij de stoomrijstpelmolens het gebruik van de rijststoppen als brandstof een aanmerkelijke besparing geeft.

Ranggoon en andere havens van Birmah hebben voor deze streken geruimen tijd het monopolie bezeten van den rijstuitvoer naar Europa, doch in den laatsten tijd begint men zich ongerust te maken over de vorderingen van Saigon, dat verleden jaar op een totalen uitvoer van 514000 tonnen, 110000 tonnen of ruim een vijfde naar Europa expedieerde.

De mindere gewildheid voor saïgonische rijst op de europeesche markt wordt niet alleen gezocht in de soort, maar ook in de emballage en de weinige zorg bij het inladen, waardoor de in stroozakken verpakte rijst in de slecht geventileerde scheepsruimen die gele kleur aanneemt, die haar in Europa mindere prijzen doet bedingen dan het concurrerend artikel van Ranggoon, waar daarentegen bij het inladen de meeste zorg wordt in acht genomen. De rijstlading komt hier op een twee tot drie voet dikke laag, daartoe expresselijk ingevoerde rotan te rusten, terwijl de lagen rijstzakken door matten van elkander gescheiden worden gehouden, en om de drie lagen horizontale en verticale ventilatoren van teak-hout-buizen van een halve voet middellijn worden aangebracht. Door dit alles gaat wel eenige ruimte verloren, maar de rijst behoudt er hare waarde door.

De grootste en de kleinste koffieboom. Na in 1902 in het land der Senoësis in Centraal Afrika den *coffea excelsa*, den grootsten onder de bekende

koffieboomen te hebben ontdekt, die dikwerf tot eene hoogte van 15 meters bereikt, heeft de heer Auguste Chevalier thans een dwerg-koffieboom gevonden, dien hij *coffea humilis* heeft gedoopt.

Deze koffieboom of beter gezegd heester bereikt eene hoogte van hoogstens 50 centimeters, maar de meest voorkomende reiken slechts 20 tot 30 centimeters boven den grond. De heester werd aangetroffen in de bosschen aan de ivoorkust bij Guideko en komt daar zeer veelvuldig voor, zonder nog door iemand te zijn opgemerkt. Elke plant brengt hoogstens twee tot vijf vruchten voort. Voor een plantage zouden dus deze dwergen waarschijnlijk weinig loonend zijn, tenzij de qualiteit der boonen fancy-prijzen zou in het leven roepen. De heer Chevalier heeft eenige boonen opgezonden voor de betrekkelijke analyse, ter bepaling van het caféïne-gehalte, terwijl hij aan verschillende proeftuinen zaden zond om ze er te laten ontkiemen.

INGEZONDEN

Door het bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën” alhier is het ondervolgende adres aan den Minister van Koloniën aangeboden:

Geeft met verschuldigen eerbied te kennen het bestuur der vereeniging „Moederland en Koloniën” te 's-Gravenhage,

dat ter kennis van ons bestuur is gekomen het Verslag over 1906 van de Handelsvereeniging te Soerabaja, waarin wij het navolgende hebben gelezen:

„Intusschen zijn de plannen tot verbetering van „de Haventoestanden te Soerabaja, welke nu reeds circa tien jaren in behandeling zijn „en van alle zijden werden beoordeeld en bekeken „en welke blijkens het antwoord der Regeering nu „nogmaals zullen worden overwogen, geen stap verder gekomen, terwijl de toenemende omvang van „den Handel en de Scheepvaart te Soerabaja het dringend noodzakelijk maakt, dat ten „spoedigste begonnen wordt met verbetering der „staande toestanden.”

In het bovenstaande vinden wij aanleiding Uwe Excellentie in herinnering te brengen, hoe onze Vereeniging steeds bijzonder belang in deze zaak heeft gesteld, getuige het adres door ons bestuur den 15en Februari 1902 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gericht en het verslag der in onze Vereeniging ter zake gehouden discussiën, welke stukken Uwe Excellentie in de vergadering derzelfde Kamer van 30 Mei 1902 wel als volksvertegenwoordiger heeft willen ter sprake brengen, toen door Uwe Excellentie destijds over dit onderwerp eene interpellatie werd gericht tot Uwen toenmaligen ambtsvoorganger.

Door ons wordt het zeer gewaardeerd, dat sedert dien tijd deze zaak in behandeling is gebleven, dat zeker ten gevolge van den destijds gegeven stoot, eene volkomen deskundige commissie alle havenplannen die geopperd waren, heeft onderzocht, en dat, met instemming van een aantal deskundigen en belanghebbenden, eindelijk het zoogenaamde plan C3 zoover gevorderd was, dat door Uwe Excellentie een bedrag voor een begin van uitvoering op de Indische Begroting voor 1907 kon worden gebracht.

Groot was echter onze teleurstelling toen Uwe Excellentie door adviezen uit Indië genoopt werd op den ingeslagen weg terug te keeren.

De redenen voor dezen omkeer in den gedachten-gang der adviseurs, worden aangetroffen in het schrijven ddo. 21 Januari j.l. No. 185 van den 1sten Gouvernements-secretaris, gericht aan het bestuur der Handelsvereeniging te Soerabaja en door dit College opgenomen als Bijlage La D2 in zijn jaarverslag over 1906.

De inhoud van dien brief baart groote teleurstelling, omdat daaruit blijkt, dat, na eene technische uitspraak van eene geheel deskundige commissie, waarin, als wij ons niet bedriegen zelfs de tegenwoordige Directeur van Burgerlijke Openbare Werken zitting had, de uitvoering van een goed plan verdaagd of misschien geheel afgesteld wordt, omdat een ondergeschikt hoofdambtenaar te elfder ure met nieuwe inzichten is aangekomen.

Wij vermeen den gevoelen van tal van belanghebbenden uit te spreken, als wij vragen of hier niet van toepassing is: „le mieux est l'ennemi du bien.”

Bij het uitvoeren van maatregelen als de onderwerpelijke zal het steeds onvermijdelijk zijn sommige belangen minder op den voorgrond te doen treden; nimmer zullen geheel bevredigd kunnen worden de wenschen van hen, die, zooals door een ander Uwer ambtsvoorgangers, den heer J. T. Cremer, onlangs geschreven werd, (in „Het Vaderland” van 13 Juni 1907) geheel gelaten het meest volmaakte of kostbare meenen te kunnen vragen.

Wanneer men niet al die eischen rekening wil houden, zal men nooit verder komen!

Het gemis aan continuïteit, waarneembaar in deze door te veel adviezen benadeelde aangelegenheid, waardoor men, zooals de heer Cremer zegt, met de Soerabajasche havenplannen in een impasse is geraakt, dient noodwendig hersteld te worden.

Het is daarom dat ons bestuur Uwe Excellentie nadert met het verzoek, de Indische autoriteiten in in kennis te willen stellen met de groote teleurstelling, ook in Nederland door het dralen en de tegenstrijdige adviezen in deze zaak gewekt, opdat de landvoogd, die reeds zoo menige knoop wist door te hakken, ook hier genoopt worde, zijn medewerking te verleenen, waardoor Uwe Excellentie in de gelegen-

heid gesteld zal worden, aan het Soerabajasche havenvraagstuk ten spoedigste de oplossing te geven, welke door de meerderheid van deskundigen en belanghebbenden reeds zoo lang wordt gewenscht.

Welk doende,

Het bestuur der Vereeniging

„Moederland en Koloniën”,

J. W. STEMFOORT, Voorzitter,

J. E. de MEYIER, Onder-Voorzitter,

J. L. SWART, Secretaris.

's-Gravenhage, 25 Juli 1907.

Het bestuur der Vereeniging acht zich gelukkig melding te kunnen maken van de welwillendheid van den Minister, die bij Missive van 30 Juli j.l. mededeelde dat de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië met den inhoud van het adres is in kennis gesteld.

Pangoengsen.

Landkolonie voor noodlijdende Inlanders.

Ontvangen giften gedurende de maand Mei 1907.

Van C. S.	f 3 50
„ N. Th. te M.	„ 2 50
„ L. te P.	„ 1.—
„ N. H. J. W. G. te K.	„ 10.—
„ J. K. te T.	„ 5.—
„ N. N. te T.	„ —50
„ Jongelingsvereeniging te M.	„ 5.—
„ Res. S. te W.	„ 5.—
„ G. v. W. te W.	„ 4.—
„ N. N. te Batavia	„ 15.—
„ Br. te P.	„ 2 50
„ N. N. door de Directie der Amst. Levens- verz. Mj. te Sb.	„ 4 37
Totaal	f 58 37

Mijn warmen dank voor bovenvermelde giften, waarbij nog 10 blikken koolteer van de N. I. Gasmaatschappij te Samarang en eene bezending groentenzaden van den Heer Droop te Soekaboemi. — Zeer dankbaar ben ik voor al die vriendelijke bewijzen van belangstelling. Maar toch bekruipt mij onwillekeurig een gevoel van zorg bij het overzien van die lijst van giften, daar we in de tegenwoordige moeilijke omstandigheden, waarin we verkeerden ongeveer f 1000.— (duizend gulden) noodig hebben om zoo spoedig mogelijk padi op te koopen. Wacht ik daar te lang mee, dan is overal de padi door de Chinezen opgekocht; en het mislukken van den oogst op verscheidene plaatsen voorspelt ons een jaar vol zorg, daar de rijst-prijzen verbaazend zullen stijgen, en natuurlijk een groot aantal ellendigen naar onze kolonie zullen vluchten. We hebben nu 180 personen, en de padi-oogst van de sawahs, die we gehuurd hebben, is dit jaar bijna geheel mislukt door eene ziekte in de padi. — Ik vertrouw echter, dat zij, die ons tot nu toe zoo vriendelijk hunne belangstelling hebben getoond ons ook nu niet in den steek zullen laten, waar we dit jaar met zooveel tegenspoed te kampen hebben. De almachtige God, op wien mijn hoop is gevestigd, zal het u allen rijklijk vergelden.

Door drukte kan ik deze maand geen volledige verantwoording van de gelden geven. Deze komt dan later voor twee maanden tegelijk.

M. JANSZ.

Pangoengsen, Tajoe, Juni 1907.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Teysmannia, 1907. No. 6.

Zoölogische wandelingen te Tjibodas, V. De fanna van schemering en nacht, door Dr. J. C. Koningsberger. — De productiviteit van peperranken, door Dr. P. J. S. Cramer. — Iets over drinkwater en waterfilters, door E. de Kruyff. — Het verzenden van zaden, door H. J. Wigman Jr. — Een proef met petroleumresidu ter uitroeiing van witte mieren, door P. Holten. — Fraaie en merkwaardige boomen, door H. J. Wigman. — Het weerstandsvermogen van palmen tegen vorst. — De toestand der kunstmatige kamferbereiding. — Rapport uitgebracht door de commissie, aangewezen door den Secretaris van Landbouw van den Staat Sao Paulo om verslag uit te brengen over de Vooruitzichten van de Koffieoogsten 1907-08 en 1908-09. — Enz.

Weekblad voor Indië, 1907. No. 9.

De kunst van waardeeren, door M. van Geuns. — Brieven uit Patria, XII, door Jan Willemsz. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — De wedrennen te Batavia (met foto's). — No-Gaku (slot), door Také. — Indrukken van den dag, door Corax. — De heer Vieq aan het woord, door Corax. — Indische omtrekken, door Henri Borel. — Uit het dagboek van een zwerfer (vervolg), door A. van Vlaardingen. Enz.

Mededeelingen van het Nederl. Zendingzenuwtschap 1907. 2e Stuk.

Gebruiken der Bataks in het maatschappelijk leven, (3e vervolg), door J. H. Meerwaldt. — Uit de zending, Oost-Java. Verslagen omtrent Madja-Warna, Segaran, Swaroe en Pare-rédja.

De Indische Mercur, 30 Juli 1907.

Rubberscraps, door A. M. B. — Iets nieuws op het gebied van de mijworm-ziekte, door V. — Surinaamsche brieven. — Proeven van Rubber-aftapping. — Koloniaal Museum. Verslag over 1906 (vervolg). — Verslag over 1906 van het Proefstation voor suikerriet in West-Java „Kagok”. — Handelsvereeniging te Soerabaja. — Soekaboemische Landbouw-vereeniging. Vebepaling in coprah. — Een proef met petroleum residu ter uitroeiing van witte mieren. — Verslag van de Tweede Jaarmarkt-tentoonstelling te Soerabaja, door J. E. Jasper. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Pianino's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

W. PAULUSSEN.

Drogist, SPUI 156 a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

De Goedkope Winkel van

H. DE LA COURT.
06 Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

INKOOP van

Oude en Indische Brillanten, Parelen
en andere edelgesteenten tegen den
hoogsten prijs.

N. BLON, Amsterdam.
Nieuwe Heerengracht 9.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.
Linnen en Katoenen Jongenspakjes,
Meisjesjurken, Plooijurkjes, Blousejurken.
Witte en Blauwe Jongensbroeken,
Corsetten, Handschoenen,
WITTE ONDERGOEDEREN
ook in ECHT JAEGER.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

NIEUW

Malthusianisme.

Damesdeskundige.

MEVROUW ADRIAAN

Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.
Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE

Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bonilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Bol-Begonia's

aangeboden in Extra Qualiteit, in zeer
sterke planten. **Beuzenbloemen**,
gereed om op de perken geplant te
worden.

Per 25 stuks f 1.25, p. 100 st. f 4.50
en per 1000 stuks f 40.—

Tegen toezending van Postwissel of
Rembours, niet franco.

Spoedbestelling verzocht.

De Bloemisterij

„LUGDUNUM-BATAVORUM”,
LEIDEN.

INDISCHE VENDUTIE

Malakkastraat 74,
DEN HAAG.

Is het **Soliedste Adres** voor
hen die **KOMEN** om zich te **in-**
stalleeren en voor hen die hun
Inboedel 't voordeeligt van de
hand wenschen te doen, **zonder**
kosten voor den inzender.

Geopend van 9 tot 5 uur.
(Zondags gesloten.)

EDUARD PELGER,

MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 35,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
'S-GRAVENHAGE.

Maatschappij NUTRICIA,

ZOETERMEER.

Filiale DEN HAAG, Piet Heinstraat 19, Telefoon 1739.
Filiale AMSTERDAM, Leidschestraat 44, Telefoon 4797.
Filiale ROTTERDAM, Zuidblaak 76.

Eenigste Exporteurs van Gekomposeerde
Melk en Room.

Proviandeeren verschillende groote
Binnen- en Buitenlandsche Stoom-
vaart-Maatschappijen o.a. Stoomvaart-
Maatschappij „Nederland”, Rotter-
damsche Lloyd, Congo-Line enz.

Specialiteiten voor KINDERVOEDING.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA.

DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.

Haagsche Beschuit.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen

zijn alom bekend.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

Hoofdkantoor Lange Houtstraat 6, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264-

Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

Rechtskundig Bureau „DE ADVOCaat EN PROCUREUR.”

Directie: L. N. DUIN & Co.,

Gerard Doustraat 65, — AMSTERDAM.

Belast zich met de Verdediging van Burgerlijke en Strafsaken voor
alle Rechtbanken en Kantongerechten in Nederland en Buitenland.
Biedt accoorden aan in en buiten faillissement. Spreekt faillietaan-
vragen tegen en voorkomt processen. Bezorgt gelden op elk solied
onderpand, ook met 2 borgen. - Levensverzekeringpolis - Assurantiën

Op afbetaling

Piano's, Orgels, Grammofoons, Pho-
nographen en Blaasinstrumenten.

H.H. met Gemeente- of Rijksbetrekkingen geen vooruitbetaling.

Bij elke Grammofoon of Phonograaf 15 records.

Let s.v.p. goed op het adres.

M. C. J. DUNSELMAN,

AMSTERDAM. Jacob Van Lennepstraat 11.

DAMES ATTENTIE!

Atelier voor het maken van

Dames- en Kinder-Costumes, Mantels en Reformkleeding naar de
nienwste methode bewerkt. Nette coupe en spoedige aflevering
met en zonder bijlevering der stof. Door het geheele land aan
huis te ontbieden.

Geeft les aan Dames in het knippen en maken van Costumes
Mantels enz.

Aanbevelend,

Mevr. H. W. BLOKBERGEN—VAN DER WAL.

Gerard Doustraat 65 bovenhuis Amsterdam.

Bij MASEREEUW & BOUTEN te Rotterdam verscheen:

DE GRONDVERHUURING

door INLANDERS aan NIET-INLANDERS op JAVA en MADOERA

door M. L. M. VAN DER LINDEN (Multavidi)

Een HANDLEIDING bij de toepassing van de regelen der Grondhuurordonnantie in
Staatsblad 1900, No. 249.

Royal 8 336 bladz. in halfleinen-band. Prijs f 5.50.

Deze handleiding is onmisbaar voor alle bestuursambtenaren, administrateurs van suiker- en
tabaksondernemingen, directeuren van bankinstellingen en chefs van handelshuizen, kortom
voor allen, die uit den aard hunner werking met de toepassing der regelen omtrent de
grondverhuuring bekend moeten zijn.